

JAN SIEKIERSKI*

Polityka rozwoju regionalnego w Małopolsce w latach 2000–2007

Słowa kluczowe: region, Małopolska, rozwój gospodarczy, strategia, PKB, nakłady inwestycyjne, wartość brutto środków trwałych.

Streszczenie: W prezentowanym opracowaniu omówiono niektóre ważniejsze kwestie teoretyczne regionalnego rozwoju gospodarczego. Aplikacyjne kwestie wynikające z polityki rozwoju regionalnego w Małopolsce dotyczyły programowania, planowania, projektowania oraz finansowania przemian w warunkach integracji Polski z Unią Europejską. W dalszej części artykułu w świetle obowiązujących w realizacji polityki regionalnej dokumentów, przeprowadzono analizę takich wielkości, jak Produkt Krajowy Brutto, Nakłady inwestycyjne, rodzaj obiektów oraz wartość brutto środków trwałych w ujęciach sekcji i sektorowym w latach 2000–2007. W końcowej części niniejszej pracy przedstawiono wnioski w zakresie osiągniętych rezultatów Małopolski w rozwoju gospodarczym.

1. Wstęp

Region Małopolski jest historyczną dzielnicą Polski, którego dzieje i granice zmieniały się wraz ze wzlotami i upadkami państwa polskiego. We współczesnej, najnowszej historii od 1989 r. Małopolska w nowych realiach politycznych i ekonomicznych podlega szybkim przemianom, wynikającym z procesów demokratyzacji życia społeczno-gospodarczego i integracji europejskiej, rozwoju gospodarki rynkowej i decentralizacji funkcji państwa. Podjęte reformy, a zwłaszcza wzrost roli samorządności terytorialnej, przyczyniły się do dynamicznych przemian gospodarczych, oraz wzrostu znaczenia polityki regionalnej.

* Prof. dr hab. Jan Siekierski – profesor zwyczajny, kierownik Katedry Ekonomii i Studiów Europejskich Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie ważniejszych teoretycznych i aplikacyjnych aspektów polityki regionalnej na przykładzie województwa małopolskiego. Tak ujęty temat omówiono w świetle dokumentów programowych, źródeł finansowania rozwoju regionalnego, poziomu i dynamiki PKB, wydatków inwestycyjnych, oraz wartość środków trwałych w latach 2000–2007.

Małopolska zajmuje powierzchnię 15 190 km², tj. 4,8% kraju (12 miejsce) i zamieszkuje 3,3 mln ludności, a więc 8,6% ogółu w Polsce (4 miejsce). W podziale administracyjno-terytorialnym obejmuje 22 powiaty (w tym 3 grodzkie: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów) i 182 gminy. Statystycznie wyróżniono 3 podregiony: m. Kraków, krakowsko-tarnowski i nowosądecki. Województwo małopolskie zalicza się do średnio rozwiniętych w kraju i uznawane jest za region o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej (blisko 50% obszarów chronionych). W 32 uczelniach publicznych i prywatnych kształci się 192 tys. studentów (3 miejsce w kraju), tj. 10% ogółu w kraju. Małopolska jest jednym z głównych liderów w dziedzinie informatyzacji, innowacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Podstawowym źródłem informacji do przyjętego tematu były dane zawarte w *Roczniku Statystycznym Województwa Małopolskiego*, oraz *Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy* w wydawnictwie Urzędu Statystycznego w Krakowie.

2. Rozwój regionalny w teorii ekonomii i polityce gospodarczej

Pojęcie regionu w literaturze ekonomicznej jest różnie formułowane w zależności od przyjmowanych kryteriów jego delimitacji. W nowoczesnej konwencji region traktowany jako system, który zawiera następujące cechy (Waldziński, 2005):

- powołany zostaje do realizacji określonych celów ekonomicznych i społecznych, z których wynikają jego funkcje i zadania,
- jest strukturalizowany i hierarchicznie zorganizowany na tle podziału pracy, funkcji i kompetencji decyzyjnych,
- wyodrębniony z otoczenia, pozostaje w wielu związkach i relacjach z otoczeniem,
- dysponuje zasobami czynników egzo- i endogenicznych niezbędnych do prowadzenia działalności opartej na sprzężeniach zwrotnych,
- zdolny jest do samodzielnego określania celów, stałego zwiększania sprawności i stopnia zorganizowania.

Ze względów praktycznych, regiony w Polsce utożsamiane są z nowym podziałem administracyjno-terytorialnym, przyjętym z dniem 1 I 1999 r. i wyodrębnieniem w przestrzeni kraju 16 województw (Heller, 2000).

Pojęcie rozwoju opiera się na stwierdzeniu zmian w określonym kierunku, dokonujących się w strukturze systemu. Zmiany te odnoszą się zarówno do aspektów

ilościowych (wzrost gospodarczy), jak i jakościowych (przekształceń strukturalnych), cząstkowych – dotyczących składników systemu i całościowych.

W rozwoju gospodarczym duże znaczenie przypada na stosowanie ekonomicznych i pozaekonomicznych instrumentów oddziaływania. Narzędzia bezpośrednie, np. prawno-administracyjne, skierowane są do podmiotów gospodarczych i pośrednie – obejmujące granty, bodźce np. finansowe, motywacyjne, jak ulgi podatkowe itp. Są to instrumenty o charakterze ekonomiczno-finansowym, a także informacyjno-promocyjnym.

Ekonomia konwencjonalna w rozważaniach teoretycznych nie uwzględniała przestrzeni. Jak pisze Blaug: „główny nurt ekonomii ograniczył się do badań gospodarki pozbawionej wymiarów przestrzennych. Dlatego oddzielnym nurtem od XIX wieku rozwijała się ekonomia przestrzenna” (Blaug, 1994).

Za właściwego twórcę „ojca ekonomii przestrzennej i teorii lokalizacji” uważa się J. von Thüнена (*Der isolierte Staat*, 1826), rozwijanej później przez W. Launhardta (*Mathematische Begründung der Volkswirtschaftslehre*, 1885). Na gruncie teorii Thüнена ten ostatni przedstawił teorię lokalizacji zakładu przemysłowego. Dopiero ćwierć wieku później własną, nowatorską teorię w tym temacie w ujęciu historyczno-ewolucjonistycznym opracował A. Weber (*Über den Standort der Industrien*, 1909).

Wyznaczenia optymalnego usytuowania przestrzennego zakładu przemysłowego dokonali H. Hotelling (1929), W. Christaller (*Die Zentralen Orte in Süddeutschland*, 1933) i A. Lösch (*Die räumliche Ordnung der Wirtschaft*, 1939).

Po tak widocznej dominacji szkoły niemieckiej, rozwój ekonomicznej analizy przestrzennej po II wojnie światowej w coraz większym stopniu przypada badaczom angielskim (I. Isard), włoskim (J. Pinto), a zwłaszcza amerykańsko-francuskiej tradycji inżynierów-ekonomistów (R. Dean i in. *Spatial Economics Theory*, 1970; C. Ponsard, *Analyse économique spatiale*, 1988). Do ich prekursorów niewątpliwie należy L. Hoover, który w 1942 r. opublikował książkę pt. *Lokalizacja działalności gospodarczej*, przetłumaczonej i wydanej w Polsce przez PWN w 1962 roku. Ponsard wskazuje na w pełni opracowane 4 paradygmaty ekonomii przestrzennej, ukształtowane historycznie przez ich autorów i kontynuatorów, tj.: J. von Thüнена, A. Webera, H. Hotellinga, W. Christallera i A. Löscha (Siekierski, 2008).

Współczesne opracowania na ogół odnoszą się do ośrodków centralnych. W. Isard dążył do zlikwidowania dychotomii między głównym nurtem Ekonomii (klasycznej i neoklasycznej) a ekonomią przestrzenną. Z kolei R. Sinclair już w 1967 r. dostrzega zagrożenia środowiskowe i uwzględnia je w przestrzennym spojrzeniu na rozwój ekonomiczny. Najintensywniej rozwijany obecnie kierunek badań w regionalistyce europejskiej zorientowany jest na terytorialne systemy produkcyjne (TSP), obejmujące wszystkie formy organizacji produkcji zintegrowanej terytorialnie. W analizie TSP zwraca się przede wszystkim uwagę na występowanie systemowych relacji między podmiotami na danym terytorium, które integrują

i strukturalizują ten system, przy czym eksponuje się dynamizm zmian badanego systemu (Pietrzyk, 2001). Komisja Europejska od kilkunastu lat finansuje specjalny program badawczy terytorialnych systemów produkcji i innowacji.

Inni, współcześni badacze formułują ujęcia teoretyczne równowagi i interakcji przestrzennych, mających wpływ na ład przestrzenny. W przestrzeni ekonomiczno-społecznej ład ten uważa się za integralną część koncepcji zrównoważonego rozwoju kraju i jego regionów, uwzględniający racjonalne gospodarowanie zasobami, zgodnie z wymogami ekorozwoju. Polityka przestrzenno-regionalna jest integralną częścią polityki gospodarczej, której podmiotem jest państwo i samorządy terytorialne.

Oddziaływania państwa na przebieg procesów gospodarczych obejmuje politykę makro- i mikroekonomiczną, a jej skuteczność oceniana jest m.in. przez kryterium efektywności alokacyjnej, stabilności gospodarki i wpływu na tempo wzrostu gospodarczego (*Wielka Encyklopedia Narodowa*, 2004). Wdrażanie wiedzy teoretycznej na różnych szczeblach władzy w praktyce gospodarczej dokonuje się poprzez instrumenty polityki ekonomicznej, stosowane przez uprawnione instytucje i organizacje. Koncepcje rozwojowe są opracowywane w UE w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT), w tym Polski – przez Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Na szczeblu rządowym realizacja polityki przestrzenno-regionalnej przypada na Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Podstawy legislacyjne działań planistycznych i aplikacyjnych w tym zakresie dostarczają m.in. takie akty prawne, jak: Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r., nr 80, poz. 717) oraz Ustawy o samorządzie terytorialnym z 1990 r. i 1998 r.

3. Polityka regionalna w Polsce i Unii Europejskiej

Polityka regionalna stawia sobie za cel racjonalne kształtowanie struktury i przestrzennego rozwoju społeczno-gospodarczego. Jak pisze Winiarski: „Polityka regionalna w swej istocie stanowi formę nadawania przestrzennych wymiarów polityce wzrostu i przekształceń strukturalnych” (Winiarski, 1995).

Duże znaczenie w polityce regionalnej i zarządzaniu odgrywa planowanie przestrzenne i strategiczne. Takie podejście do rozwoju regionalnego eksponuje perspektywne i koncepcyjne działania planistyczne w regionie, na ogół w dłuższym horyzoncie czasowym. Zarazem stanowi całościową i kompleksową organizację procesu planowania. Z kolei strategia określa cele, misję i wizję rozwojową, które odzwierciedla m.in. analiza SWOT, aby następnie przybrać formę projektową, tj. studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania regionu. Ostatecznie jako plan operacyjny obowiązuje w realizacji (Siekierski, 2004). Podział czynności planistycznych powoduje rozdzielenie działań przygotowawczo-projektowych od podejmowania decyzji wykonawczych. Całość przedsięwzięć

planistycznych oparta jest na przyjętych działaniach legislacyjnych, znajdując odzwierciedlenie w obowiązujących regulacjach prawnych.

Polityka rozwoju regionalnego, tj. rozwoju społeczno-gospodarczego, wraz z procesem decentralizacji i demokratyzacji życia społeczno-gospodarczego w Polsce, została przypisana przede wszystkim władzom samorządowym województw.

Polityka rozwoju regionalnego obejmuje działania i decyzje w zakresie celów, środków i zadań podejmowanych przez upoważnione prawnie i kompetentne władze. Z tego punktu widzenia przyjmuje się podział tej polityki na intraregionalną, a więc „oddolną” i interregionalną, czyli „odgórną” realizowaną przez władze centralne i jęgo agendy, również terenowe (Kosiedowski, 2005).

Czynniki ekonomiczne rozwoju regionalnego można podzielić na (Broll, 2006):

- wewnętrzne; demograficzne, zasoby naturalne i gospodarcze, ludzkie i kapitałowe, infrastruktura, przedsiębiorczość, postęp naukowo-techniczny, innowacje, konkurencyjność, rynek pracy, ekologia,
- zewnętrzne; napływ kapitału i inwestycji krajowych i zagranicznych, pomocowe środki finansowe krajowe i zagraniczne, w tym szczególnie unijne, sytuacja polityczna i makroekonomiczna w kraju i za granicą.

W polityce regionalnej istotnym dylematem, wynikającym z założeń teoretycznych, pozostaje problem niwelowania zróżnicowań przestrzennych rozwoju społeczno-gospodarczego, czy też raczej wspierania regionów bardziej rozwiniętych dla podniesienia ich efektywności i konkurencyjności (Basiński, 2007).

Analizując przestrzenną alokację środków krajowych i zagranicznych (głównie unijnych) w latach 2000–2007, a także przyjęte na lata 2007–2013, można wnioskować o ich charakterze zarówno priorytetowym, jak i wyrównawczym – głównie z myślą o regionach opóźnionych w rozwoju gospodarczym. Powyższy trend w aktualnej polityce regionalnej wynika zarówno z wymogów efektywnościowych gospodarki rynkowej, jak i wzrastającej roli samorządności terytorialnej w niwelowaniu różnic rozwojowych regionów kraju.

W krajach Unii Europejskiej ponad ćwierć wieku po II wojnie światowej polityka regionalna skupiała się przede wszystkim na wyrównywaniu rozwoju przestrzennego regionów. Jednakże w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku w świetle dokonujących się przemian gospodarczych stopniowo postępowała reorientacja polityki regionalnej. Wraz z decentralizacją w polityce tej wzrastała ranga samorządów terytorialnych, organizacji, instytucji publicznych i prywatnych funkcjonujących w polityce „oddolnej” rozwoju regionalnego. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku i obecnie na tle zmieniającej się sytuacji gospodarczej w świecie, liberalizacja stosunków, oraz rozszerzenia UE o nowe kraje, a zwłaszcza założeń Strategii Lizbońskiej – dąży się do pogodzenia działań redukujących dysproporcje w rozwoju przestrzennym ze zwiększaniem konkurencyjności regionów. W tym sensie dąży się również do niwelowania działań w ramach polityki inter- i intraregionalnej dla uzyskania skumulowanych celów synergicznych i efektywnościowych. W nowej polityce regionalnej zwiększa się znaczenie czynników instytu-

cyjnych i środowiskowych rozwoju regionalnego z uwzględnieniem istotnej roli kapitału ludzkiego (społecznego i intelektualnego).

W Europejskiej Karcie Planowania Przestrzennego stwierdza się, że „planowanie terytorialne jest ważnym instrumentem rozwoju społeczno-gospodarczego, gdyż zapewnia zrównoważony rozwój regionów, wzrost poziomu życia ludności, oraz racjonalne wykorzystanie surowców i przestrzeni”.

Realizacja polityki regionalnej przez Unię Europejską oparta została na określonych zasadach spójności z innymi rodzajami polityki, programowania i wspierania działań w zakresie finansowania, ochrony środowiska, otwarcia na otoczenie w relacjach wewnątrz- i ponadregionalnych i wspieranie transgranicznych. Do zasad generalnych należą zasada subsydiowości, koordynacji i elastyczności działań. W roku 1985 przyjęta została Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, do której akces wyraziła Polska już w 1993 r.

4. Rozwój województwa małopolskiego w świetle dokumentów programowych i źródeł finansowania

Do najważniejszych dokumentów dotyczących projektowania, planowania i finansowania rozwoju regionu Małopolski należą: strategia, programy operacyjne, oraz kontrakty wojewódzkie.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku przygotowane zostały 4 pilotażowe programy rozwoju regionalnego, które zatwierdzone zostały z dniem 12 V 1997 r. przez Małopolską Radę Regionalną i finansowane przez UE (Siekierski, 2002).

Środki krajowe przeznaczone na rozwój regionalny określone zostały wcześniej, bo w latach 2001–2006 w trzech edycjach Kontraktu Wojewódzkiego na łączną kwotę 8530 mln zł, w tym Małopolska uczestniczyła w 7,8% (Sprawozdanie i Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy 2006 r.). Łącznie w Małopolsce zrealizowano 401 projektów, w tym 41 projektów w regionie w ramach 5 działań w 3 edycji w latach 2005–2006. Z budżetu państwa łącznie skierowano na rozwój 364,42 mln zł, przy czym wykorzystanie dofinansowania wyniosło 99,5%. Celem alokacji środków było wyrównywanie podstawowego rozwoju infrastrukturalnego regionów.

W latach 2000–2003, w ramach programu PHARE SSG, środki o łącznej kwocie 39,2 mln euro dla Małopolski skierowano w 55% na rozwój podstawowej infrastruktury, 34% na wsparcie sektora MSP i 11% na rozwój zasobów ludzkich. Zadaniem ich wydatkowania było również niwelowanie dysproporcji rozwojowych.

Kluczowym programem realizowanym w Małopolsce w latach 2004–2006 był Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR), uzyskując kwotę 697,3 mln zł, zrealizowanych w 55,3%, według stanu na dzień 17 IX 2008 r. Alokcja tych środków skupiona została w większym stopniu w regionach bardziej

rozwinętych dla realizacji celów efektywnościowych (Informacja Ministerstwa Gospodarki i Pracy).

Doświadczenia z okresu przed i po przystąpieniu Polski do UE w projektowaniu i wdrażaniu programów rozwojowych, a także analiza strategiczna SWOT stanowiły główny punkt odniesienia do przyjętych dokumentów planistycznych na lata 2007–2013.

Strategia jest podstawowym, niezbędnym dokumentem w formułowaniu polityki rozwoju regionalnego. Analiza SWOT skupia 4 obszary – zasoby ludzkie, gospodarkę, infrastrukturę, oraz środowisko i przestrzeń. Z analizy szans rozwojowych i wskazanych zagrożeń wynikają przyjęte do realizacji cele, priorytety i działania do 2013 roku.

Celem generalnym Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013 jest zapewnienie wszechstronnego rozwoju ludzi i nowoczesnej gospodarki. Główną bowiem potrzebą Małopolski jest stworzenie jak najlepszych warunków dla inwestowania, przede wszystkim w nowoczesną infrastrukturę, oraz wspieranie aktywności gospodarczej, zwłaszcza w sektorach MSP i B+R (Strategia Rozwoju, 2007).

Kompatybilnymi dokumentami ze Strategią pozostają regionalne programy operacyjne, które są narzędziem jej realizacji. Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 (MRPO) zatwierdzony został przez Zarząd Wojewódzki w dniu 4 X 2007 r. z uwzględnieniem nowej perspektywy finansowej UE (MRPO, 2007).

Program operacyjny jest narzędziem realizacji strategii rozwojowej województwa małopolskiego.

W założeniach celu głównego MRPO zapisano: „tworzenie warunków dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Cel ten ma być realizowany za pomocą celów szczegółowych takich, jak:

- podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Małopolski,
- spójność wewnętrzną regionu osiąganą w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju,
- wzmocnienie potencjału instytucjonalnego podmiotów”.

Cele operacyjne dotyczą m.in. programu dostępu do edukacji, racjonalnego gospodarowania zasobami, rozwoju infrastruktury, ochrony środowiska, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, wzmocnienia pozycji Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM), oraz zapewnienia warunków dla efektywnej realizacji wytyczonych zadań.

Osie priorytetowe według nowych uszczegółowień MRPO podzielono na 3 grupy priorytetów [<http://www.wrotamalopolski.pl>]:

- pierwsza ukierunkowana została na budowanie i wzmocnianie potencjałów, które decydują o konkurencyjności gospodarczej regionu,

- druga odnosi się do zapewnienia warunków rozwoju miast i obszarów wiejskich, oraz poprawy bezpieczeństwa mieszkańców (w tym socjalnego i zdrowotnego) na zasadach spójności wewnątrzregionalnej,
- trzecia skupia się na budowie potencjału instytucjonalnego.

Operacje finansowe w ramach programu podlegają wnikliwej ocenie efektywności wykorzystania środków w rozwoju społeczno-gospodarczym Małopolski.

Województwo małopolskie zgodnie z ustaleniami Rady Ministrów w maju 2007 roku otrzyma 7,79% środków finansowych z ogólnej puli dla 16 Regionalnych Programów, tj. kwotę 1 290 274 402 euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wkład kraju ma stanowić 227 695 483 euro. Ogółem finansowanie wyniesie 151 969 885 euro. Sytuacja w zakresie finansowania może podlegać zmianom w zależności od bieżącej sytuacji gospodarczej w kraju i za granicą, zwłaszcza w Unii Europejskiej.

Zgodnie z przeprowadzonymi przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową prognozami oddziaływania makroekonomicznego MRPO w latach 2007–2013, wskazano na bezpośredni wpływ środków finansowych na zasoby czynników produkcji, oraz na podstawowe zmienne ekonomiczne.

Z przeprowadzonych badań modelowych równowagi ogólnej i uzyskanych estymacji wynika, że największa część środków przyczyni się do rozwoju infrastruktury. Średnioroczna wielkość tego zasobu zwiększy się o 1,74% w stosunku do scenariusza bazowego, a różnica w ostatnim roku ma wynieść 4,31%.

Drugą pod względem wielkości kwotą nakładów będzie bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza na zwiększenie zasobu kapitału rzeczowego. Środki na ten cel w całym okresie stanowią mają 1,6% rocznego PKB w regionie, powodując przeciętne zwiększenie zasobów o 0,94%. W ostatnim roku zasób kapitału rzeczowego w przedsiębiorstwach ma być o 2,41% większy aniżeli w scenariuszu bazowym.

Dzięki wykorzystaniu środków finansowych w zapewnieniu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu Małopolski zakłada się, że Produkt Krajowy Brutto (PKB) będzie wyższy średnio o 1,12% od przyjętego w scenariuszu bazowym, a w ostatnim roku objętym analizą – wyższy o 2,84%. Oznacza to, że uzyskany efekt mierzony zwiększeniem PKB przekroczy rozmiary zaangażowanych środków o 1,8%. Wzrost PKB przełoży się na wzrost konsumpcji i nakładów inwestycyjnych, a tym samym wartość brutto środków trwałych.

W sposób wyraźnie odczuwalny poprawa nastąpić ma na rynku pracy, zarówno w tworzeniu nowych stanowisk pracy, jak i poprawie jakości siły roboczej oraz podniesieniu wynagrodzeń, a także we wzroście wydajności pracy.

W ocenie wpływu MRPO na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, wskazuje się na możliwość realizacji większości projektów związanych z ochroną środowiska. Oznacza to, że skutki środowiskowe związane z realizacją programu, w tym przyjęte kierunki działań, przyczynić się mają do zapobiegania i ograniczenia wszelkich negatywnych oddziaływań, które mogłyby być rezultatem jego reali-

zacji. Stąd istotne znaczenie przypada na monitorowanie wpływu wdrożeń programu na środowisko [MRPO, 2007]

5. Produkt Krajowy Brutto w Małopolsce

W ocenie efektywności gospodarowania i skuteczności regionalnej polityki wzrostu i rozwoju ekonomicznego istotną rolę odgrywa kategoria dochodu narodowego – Produkt Krajowy Brutto (PKB) – jako finalny rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Obliczenia prowadzone są przez GUS w rachunkach regionalnych według Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA) od 2000 r. w cenach rynkowych.

PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto, wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne, powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów.

Dla każdego województwa zestawiono rachunki:

- produkcji i tworzenia dochodów według sektorów instytucjonalnych i rodzajów działalności,
- podziału pierwotnego dochodów, oraz rachunek podziału wtórnego dochodów w sektorze gospodarstw domowych.

Do 5 krajowych sektorów instytucjonalnych zaliczono: przedsiębiorstwa, instytucje finansowe i ubezpieczeniowe, oraz instytucje rządowe i samorządowe, a także gospodarstwa domowe wraz z instytucjami niekomercyjnymi, działającymi na rzecz gospodarstw domowych.

Grupowanie danych w podziale na rodzaje działalności według PKD przeprowadzono metodą jednostek lokalnych, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności gospodarczej. Dla podregionów oblicza się: PKB i wartość dodaną brutto (WDB) według grup rodzajów działalności.

Kształtowanie PKB ogółem i na 1 mieszkańca w województwie małopolskim w latach 2000–2006 przedstawia tablica 1.

Małopolska wytworzyła w 2006 roku 7,4% PKB w kraju (5 miejsce w kraju). Ogólny wzrost PKB, oraz na 1 mieszkańca Małopolski z 16,9 tys. zł do 24,1 tys. zł (10 miejsce w kraju) w latach 2000–2006 przedstawia dynamikę 143%, a wobec roku poprzedniego 109,7% w 2006 r.

W podregionie m. Kraków poziom i tempo wzrostu było najwyższe, a niższe w krakowsko-tarnowskim i nowosądeckim. Tak więc w pierwszym wielkość PKB per capita wyniosła w 2006 r. 44,5 tys. zł a w ostatnim 18,2 tys. zł, tj. różnica blisko 2,5-krotna. Ta sama różnica w tempie wzrostu była niższa, bo ponad 1,5-krotnie w 2006 r. wobec roku poprzedniego. Mniejsze różnice w tym zakresie występują między podregionami krakowsko-tarnowskim i nowosądeckim.

Tablica 1

Produkt Krajowy Brutto w Małopolsce (ceny bieżące) w latach 2000–2006

Województwo Podregiony a – w mln zł b – na 1 mieszkańca w zł	2000	2005	2006			
			ogółem	Polska =100	Woj.=100	Rok poprzedni =100
Region						
a	54 453	71 748	78 789	7,4	100,0	109,8
b	16 936	21 989	24 111	86,7	100,0	109,7
Podregiony:						
m. Kraków						
a	23 434	30 283	33 698	3,2	42,8	111,3
b	31 032	39 964	44 529	160,2	184,7	111,4
krakowsko-tarnowski						
a	18 747	24 683	27 117	2,6	34,4	109,9
b	13 634	17 657	19 368	69,7	80,3	109,7
nowosądecki						
a	12 273	16 781	17 975	1,7	22,8	107,1
b	11 310	15 155	16 180	58,2	67,1	106,8

Źródło: Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie. Stan na 31 XII.

Wartość dodana stanowi wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim i wyceniona jest w cenach bazowych.

Podobnie produkcja globalna – obejmuje wartość wyrobów i usług wytworzonych przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne.

Zużycie pośrednie jest nakładem w procesie produkcji (z wyjątkiem środków trwałych, których zużycie jest rejestrowane oddzielnie jako amortyzacja), wycenione w cenach nabycia (*Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego 2008*).

Wartość Dodana Brutto (WDB) według rodzajów działalności w województwie małopolskim w latach 2000–2006 przedstawia tablica 2.

Wzrastającej wartości dodanej w latach 2000–2006 odpowiada udział Małopolski w wielkości krajowej na ustabilizowanym poziomie ok. 7,3% w kolejnych latach, w tym najwięcej, bo 3,2% w podregionie m. Kraków w 2006 r.

W strukturze według rodzajów działalności w 2006 r. WDB, usługi partycypują w 66%, przemysł i budownictwo 31%, oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 3%. Dla podregionu m. Kraków stanowi to odpowiednio 72%, 27% i 1%, dla podregionu krakowsko-tarnowskiego: 58%, 37% i 5%, oraz dla podregionu nowosądeckiego: 67%, 28% i 5%.

Tablica 2

Wartość Dodana Brutto według rodzajów działalności w Małopolsce w latach 2000–2006 (ceny bieżące)

Województwo Podregiony a – w mln zł b – Polska =100	2000	2005	2006			
			ogółem	rolnictwo, łowiectwo i leś- nictwo, rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
Region						
a	48 444	63 213	69 212	1934	21 293	45 985
b	7,3	7,3	7,4	4,9	7,6	7,5
Podregiony: m. Kraków						
a	20 847	26 681	29 602	23	8169	21 409
b	3,1	3,1	3,2	0,1	2,9	3,5
krakowsko-tarnowski						
a	16 678	21 747	23 821	1081	8820	13 919
b	2,5	2,5	2,6	2,7	3,1	2,3
nowosądecki						
a	10 919	14 785	15 790	830	4304	10 657
b	1,6	1,7	1,7	2,1	1,5	1,7

Źródło: *Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy*. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie. Stan na 31 XII.

W strukturze udział usług jest najwyższy w podregionie m. Kraków, a następnie podregionach krakowsko-tarnowskim i nowosądeckim.

Tablica 3 ilustruje podstawowe składniki rachunków dochodu narodowego w Małopolsce w latach 2000–2006.

Systematyczny wzrost wielkości produkcji globalnej w regionie odzwierciedla dynamika wynosząca 143,5%. Natomiast struktura wskazuje 45,3% udział WDB w produkcji globalnej. Z kolei NOB podlegał zwiększeniu od 12 732 do 16 253 mln zł, tj. wzrost blisko o 128% w latach 2000–2006.

Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych per capita wynosiły 12 732 zł w 2000 r. i wzrosły do 16 253 zł w 2006 r., tj. o 127,6%.

6. Miejsce i znaczenie inwestycji w rozwoju regionalnym

Inwestycje uważa się za czynnik strategiczny rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i jego regionów. Polityka inwestycyjna wymaga uwzględnienia zasad i źródeł finansowania, oraz przyjętych zadań inwestycyjnych. Polityka inwestycyjna sa-

Tablica 3

Składniki rachunków produkcji i dochodów w Małopolsce w latach 2000–2006
(ceny bieżące w mln zł)

Wyszczególnienie	Lata			Struktura 2006 %	Dynamika 2006 2000 r. = 100
	2000	2005	2006		
Produkcja globalna	108 809	137 679	152 881	100,0	143,5
Zużycie pośrednie	60 365	74 466	83 669	54,7	133,6
Wartość Dodana Brutto – w tym koszty związane z zatrudnieniem	48 444 22 371	63 213 26 253	69 212 28 243	45,3 18,3	132,9 125,2
Nadwyżka operacyjna brutto (NOB)	12 732	15 472	16 253	(–)	127,6

Źródło: *Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy.* 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne. Stan na 31 XII.

morządów terytorialnych powinna być znana i akceptowana przez społeczność zamieszkujejącą region i realizowana w sposób efektywny. Wieloletnie plany inwestycyjne, uwzględnione w planach zagospodarowania przestrzennego, pełnią istotną rolę w działaniach strategicznych rozwoju regionalnego. Stanowią zarazem instrument koordynacji przedsięwzięć związanych z przygotowaniem i realizacją wcześniej wspomnianych zadań inwestycyjnych w przyjętym czasie.

Główną cechą regionalnej polityki inwestycyjnej jest odniesienie kosztów programu inwestycyjnego do zdolności finansowych (budżet, środki zewnętrzne, np. unijne, państwa i regionu) i wykonawczych, tj. mocy przerobowych przedsiębiorstw budowlanych. Szczególnie duża rola w rozwoju regionalnym przypada na inwestycje modernizacyjne i innowacje.

Do najważniejszych źródeł finansowych inwestycji regionalnych należą: dochody własne i transfery podatkowe, dotacje celowe, subwencje i środki zwrotne, zagraniczne środki pomocowe, w największym stopniu – unijne, a także obecnie o rosnącym znaczeniu w ramach partnerstwa publiczno-prawnego. Do szczególnie liczących się źródeł wewnętrznych należą dotacje na realizację zadań administracji rządowej i innych zleceń. Z kolei transfery stanowią główne źródło subwencji, np. oświatowej. Samorządy mogą ubiegać się również o dotacje z ogólnopolskich, licznych funduszy celowych, agencji rządowych i fundacji. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. istotnym i bardzo ważnym źródłem zewnętrznym finansowania inwestycji są fundusze strukturalne wraz z środkami krajowymi.

Partnerstwo publicznoprawne jest przedsięwzięciem o charakterze użyteczności publicznej, zwłaszcza zaangażowania inwestorów prywatnych w realizację publicznych inwestycji, przy odpowiednim podziale odpowiedzialności, kosztów i zysków z tytułu realizacji zadań i umów. Jak wynika z Ustawy „O partnerstwie publiczno-prawnym” podstawowym celem wzajemnych działań jest zapewnienie stronie publicznej źródeł finansowania rozwoju infrastruktury, rozłożenia ryzyka inwestycyjnego, oraz zwiększenia efektywności oraz standardów wykonawczych (Dz. U. nr 169 z dn. 28 VII 2005 r.).

Dotychczasowe doświadczenia w tej formie działalności wskazują na jeszcze niezadowalający stopień wykorzystania tego źródła finansowania inwestycji regionalnych.

Do zwrotnych źródeł finansowania wydatków inwestycyjnych należą pożyczki wyspecjalizowanych funduszy, w tym inwestycyjnych, kredyty bankowe, kredyty preferencyjne oraz obligacje komunalne (Zalewski i in., 2005).

Szczególnie ważne dla samorządów terytorialnych są pożyczki na prefinansowanie (z budżetu państwa i UE) i kredyty preferencyjne udzielane przez Bank Gospodarstwa Krajowego, np. z Funduszu Rozwoju Inwestycji Komunalnych, BGŻ SA, Bank Ochrony Środowiska, a także z Europejskiego Banku Inwestycyjnego (projekty objęte wsparciem funduszy strukturalnych UE), głównie na finansowanie inwestycji infrastrukturalnych i ochronę środowiska. Mogą być także przeznaczone na pokrycie kosztów przygotowawczych projektów inwestycyjnych i oceny wniosków samorządów terytorialnych.

Jednostki samorządu często sięgają po kredyty banków komercyjnych, np. na pokrycie działalności proekologicznej, także na pokrycie długu publicznego w przypadku zaistnienia deficytu budżetowego, oraz zobowiązań długoterminowych w okresach wieloletnich zgodnie z Ustawą o funduszach publicznych z dn. 26 XI 1998 r. Dużą rolę w tej działalności mogą odgrywać wyemitowane papiery wartościowe (obligacje komunalne).

Regionalna polityka inwestycyjna ma odzwierciedlać potrzeby i priorytety inwestycyjne, wynikające z ustaleń strategicznych jednostek samorządu terytorialnego. Preferowane kierunki rozwoju działalności inwestycyjnych odnoszą się na ogół do poprawy i rozbudowy infrastruktury technicznej, społecznej, instytucjonalnej, turystycznej i ochrony środowiska, oraz przetwórstwa rolno-spożywczego i rozwoju obszarów wiejskich.

Nakłady inwestycyjne przeznaczone są na utworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie istniejących, a także na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji (nie zwiększając wartości środków trwałych).

W rachunku dochodu narodowego, *PKB* możemy przedstawić tę kategorię jako rezultat wydatków na prywatną konsumpcję (*K*), prywatne inwestycje (*I*), oraz wydatki rządowe (*G*) na zakup dóbr i usług konsumpcyjnych oraz inwestycyjnych w sektorze publicznym (Nasiłowski, 2005):

$$PKB = K + J + G \quad (1)$$

Nakłady inwestycyjne w informacjach statystycznych GUS pogrupowane zostały według sektorów, sekcji, kryteriów podziału, przeznaczenia obiektów, a także z uwzględnieniem podregionów, powiatów i gmin.

Tablica 4 przedstawia poziom i strukturę nakładów inwestycyjnych ogółem w regionie, w tym przedsiębiorstw Małopolski w latach 2000–2007.

W regionie małopolskim poziom nakładów inwestycyjnych wzrastał w tempie 161,4% (z udziałem sektora prywatnego w 67,3% w 2007 r.), a w przedsiębiorstwach 135% (z udziałem sektora prywatnego w 78,3% w 2007 r.) w przyjętych latach.

Największy udział w regionie przypadają na przemysł (ok. 30%), w tym przetwórstwo przemysłowe (23%), budownictwo (6–12%), obsługę nieruchomości i firm – najwięcej bo 24,4% w 2005 r., handel i naprawy (ok. 13,6%), oraz transport i łączność z tendencją spadkową od 10% do 6,2% w latach 2000–2007.

W przedsiębiorstwach udział w strukturze omawianych nakładów przedstawiał się następująco w kolejnych latach:

- w przemyśle rosnąco od 43,9% do 53%, w tym w przetwórstwie przemysłowym od 31% do 41,7%,
- w handlu i naprawach wzrastająco od 16,3% do 19,3%,
- w transporcie i łączności z tendencją spadkową od 12,2% do 9,1%.

Udział wydatków inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem w regionie wynosił ok. 50%, w tym udział sektora prywatnego 78% w 2007 r.

Na terenie województwa małopolskiego działalność gospodarczą prowadzi blisko 290 tys. podmiotów gospodarczych. W statystyce GUS uwzględnia się podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób według miejsc lokalizacji.

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach i jednostkach samorządowych według 3 grup przeznaczenia ilustruje tablica 5.

W latach 2000–2007 nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach dotyczyły w głównej części obiektów: budynki i budowle (1), maszyny, urządzenia i narzędzia (2), oraz środki transportu (3). Są niedoszacowane o inne grupy przeznaczenia. Stąd ich wartość w tablicy 5 jest niższa od podanych w tablicy 4. Przyjmując kwotę nakładów w przedsiębiorstwach w wysokości 7730,7 mln zł w 2007 r. za sto – na pierwszą grupę obiektów przypadało 42%, drugą 46% i trzecią 12%. W strukturze tych wydatków inwestycyjnych w 2007 r. najwyższe odsetki odnoszą się do sektorów: handel i naprawy (19,8%), wytwarzanie i zaopatrywane w energię elektryczną, gaz i wodę (13,9%) oraz transport i łączność (7,5%). Nakłady każdorazowo skierowano głównie w budynki i budowle, a następnie w maszyny, urządzenia i narzędzia, a najmniej w środki transportowe.

Z kolei w państwowych i samorządowych jednostkach i zakładach budżetowych wartość ogółem inwestycji wzrosła blisko 2-krotnie w latach 2000–2007. Własność jednostek samorządowych stanowiła 72,5% w 2007 r.

Tablica 4
Poziom i struktura nakładów inwestycyjnych według sekcji i sektorów w regionie i przedsiębiorstwach Małopolski w latach 2000–2007 (ceny bieżące, mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Region					Przedsiębiorstwa				
		2000	2005	2007	w tym sektory		2000	2005	2007	w tym sektory	
					publiczny	prywatny				publiczny	prywatny
	Ogółem mln zł	9407,0	10 056,4	15 184,3	5007,4	10 176,9	6377,9	4921,2	8675,8	1902,9	6772,9
	Struktura ogółem=100										
1.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	0,8	1,2	1,0	0,5	1,2	0,4	0,7	0,3	1,1	0,1
2.	Przemysł w tym przetwórstwo przemysłowe	32,7	27,4	32,4	17,6	39,7	43,9	51,6	53,0	43,1	55,8
3.	Budownictwo	22,3	20,2	25,3	3,4	36,1	31,1	38,0	41,7	8,9	50,9
4.	Handel i naprawy	5,9	8,7	12,0	29,7	3,3	3,0	2,2	2,8	0,5	3,4
5.	Hotele i restauracje	13,7	13,5	13,6	1,5	19,5	16,3	17,8	19,3	4,0	23,7
6.	Transport i łączność	0,9	1,2	1,0	0,8	1,1	1,2	1,1	1,5	1,8	1,4
7.	Przemysłowa	10,0	5,3	6,2	8,4	5,1	12,2	8,9	9,1	21,6	5,6
8.	Przemysłowa	3,5	1,5	1,2	0,3	1,6	5,0	2,7	1,9	0,8	2,2
9.	Przemysłowa	19,8	24,4	18,5	3,3	26,0	14,4	9,4	6,2	6,1	6,2
10.	Przemysłowa	2,1	5,0	3,6	10,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11.	Przemysłowa	4,0	3,6	3,6	10,4	0,3	0,3	0,1	0,6	1,9	0,2
12.	Przemysłowa	2,0	2,5	2,0	4,0	1,0	2,1	3,2	2,5	9,0	0,7
13.	Przemysłowa	4,6	5,7	4,9	12,8	1,1	1,2	2,2	2,9	10,1	0,7

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne. Stan na 31 XII.

W strukturze wydatków inwestycyjnych samorządu terytorialnego województwa małopolskiego, największy udział przypadają na budynki i budowle, bo ponad 90% w 2007 r. Najwięcej nakładów skierowano do sekcji: Administracja publiczna, obrona narodowa i obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, tj. 70% w 2007 r., w tym w największym stopniu na budynki i budowle.

Z kolei nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, w tym sektora prywatnego, według wybranych sekcji w 2007 r. z uwzględnieniem podregionów Małopolski zawiera tablica 6.

W regionie największy udział nakładów w przedsiębiorstwach ogółem w 2007 r. przypadają na podregion m. Kraków, bo 45,4%, krakowsko-tarnowski 36,5% i nowosądecki 18,1%. Podobnie przedstawia się sytuacja w sektorze prywatnym przedsiębiorstw, gdzie nakłady inwestycyjne stanowiły 78% ogółem w regionie.

Struktura tych nakładów w podregionach przedstawiała się następująco:

- m. Kraków; przemysł 78,3%, handel i naprawy 21,7%,
- krakowsko-tarnowski; przemysł 71%, handel i naprawy 8,9%
- nowosądecki; przemysł 52,3%, handel i naprawy 16,3%

W sektorze prywatnym przedsiębiorstw tendencja w wydatkach inwestycyjnych w podregionach jest zbliżona, gdyż sektor ten dominuje w całości przedsiębiorstw w województwie małopolskim.

Z kolei nakłady inwestycyjne w państwowych i samorządowych jednostkach i zakładach budżetowych w 2007 r. ilustruje tablica 7.

Ogółem największa część nakładów dotyczy obsługi nieruchomości i firm (47,6%), administracji (17,3%) i edukacji (15,6%). W podregionie m. Kraków najczęściej odnosi się do budownictwa (52%), podobnie w krakowsko-tarnowskim (45%) i nowosądeckim (38,4%).

7. Środki trwałe w Małopolsce

Środki trwałe stanowią składniki majątkowe o przewidywanym okresie użytkowania dłuższym niż 1 rok. Wartość brutto tych środków (w bieżących cenach ewidencyjnych) stanowi wartość równą nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia). Stopień zużycia określa stosunek procentowy wartości zużycia do wartości brutto środków trwałych.

Dane według PKD opracowane zostały przez GUS metodą przedsiębiorstw (*Rocznik Statystyczny*, 2008). Wartość brutto środków trwałych w regionie oraz przedsiębiorstwach ogółem według sekcji i sektorów w latach 2000–2007 przedstawia tablica 8.

Wartość brutto środków trwałych w regionie dynamicznie wzrastała, bo o 147% w przyjętych latach. W przedsiębiorstwach ten sam rocznik wyniósł 135%.

Tablica 5
 Nakłady inwestycyjne według grup obiektów w przedsiębiorstwach oraz jednostkach i zakładach budżetowych w Małopolsce w latach 2000–2007
 (w cenach brutto, w mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa				Państwowe i samorządowe jednostki inwest. budżet.				
		Razem	w tym		środki transportu	Razem	w tym		środki transportu	
			budynki i budowle	maszyny i urządzenia			budynki i budowle	maszyny i urządzenia		
	Ogółem: 2000 r.	5730,9	2582,3	2626,6	407,5	1325,9	1180,9	116,6	14,6	
	2005 r.	4723,6	1749,3	2517,8	428,8	2104,5	1861,9	183,5	48,2	
	2007 r.	7730,7	3226,5	3571,6	911,3	2574,9	2321,7	212,1	31,7	
	w tym: własność państwowa	x	x	x	x	707,7	585,1	102,1	17,0	
	– jednostki samorządu terytorialnego	x	x	x	x	1867,2	1736,6	110,0	14,7	
	razem=100	Struktura 2007 =100								
1.	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	0,5	0,8	0,2	0,4	0,0	–	0,3	1,4	
2.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	13,9	22,2	9,1	3,3	0,2	0,1	0,8	2,0	
3.	Budownictwo	3,4	1,9	3,6	8,1	22,1	23,5	3,5	6,1	
4.	Handel i naprawy	19,8	27,0	12,7	22,2	–	–	–	–	
5.	Hotele i restauracje	0,9	1,3	0,7	0,3	0,0	–	0,2	0,7	
6.	Transport i łączność	7,5	4,2	4,0	32,8	0,1	0,0	0,5	9,5	
7.	Obsługa nieruchomości i firm	5,6	5,9	4,1	10,7	0,2	0,1	0,8	1,4	
8.	Pośrednictwo finansowe	1,0	0,4	1,6	0,6	–	–	–	–	
9.	Administracja publiczna. Obowiązek ubezpieczenia społecznego	–	–	–	–	70,0	71,0	54,4	66,0	
10.	Edukacja	0,2	0,3	0,1	0,3	5,2	3,9	27,5	0,7	
11.	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	3,1	3,8	3,1	0,9	1,0	0,5	8,0	6,1	
12.	Działalność usługowa i pozostałe	2,6	3,5	1,9	1,6	1,2	0,9	4,0	6,1	
13.	Inne	41,5	28,7	58,9	18,8	–	–	–	–	

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne.

Tablica 6

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w podregionach województwa małopolskiego w 2007 roku według wybranych sekcji
(ceny brutto, w mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem przedsiębiorstwa				w tym przedsiębiorstwa prywatne			
		Razem	w tym podregiony		Razem	w tym podregiony		nowosądec.	
			m. Kraków	krak.-tarn.		nowosądec.	m. Kraków		krak.-tarn.
	Ogółem, w tym:	8675,8	3910,4	3261,5	1503,9	3168,2	2387,6	1217,1	
1.	Przemysł – w tym przetwórstwo przemysłowe	53,0 41,7	38,3 29,1	71,0 55,2	52,3 45,2	40,8 35,9	75,7 69,0	55,9 54,7	
2.	Budownictwo	2,8	3,1	1,7	4,1	3,7	2,2	5,0	
3.	Handel i naprawy	19,4	29,2	8,9	16,3	34,2	11,6	20,0	
4.	Transport i łączność	9,1	7,0	10,6	11,3	3,2	7,0	8,8	
5.	Pośrednictwo finansowe	1,9	3,4	0,5	1,1	2,2	0,7	1,2	
6.	Obsługa nieruchomości i firm	6,2	11,9	1,5	1,7	11,7	1,1	1,9	
7.	Pozostałe	7,6	7,1	5,8	13,2	3,1	1,7		

Źródło: Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne.

Tablica 7

Nakłady inwestycyjne w państwowych i samorządowych jednostkach i zakładach budżetowych według wybranych sekcji w Małopolsce w 2007 roku (ceny brutto, w tys. zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Razem region	W tym podregiony		
			m. Kraków	krak.-tarnow.	nowosądec.
	Ogółem Struktura. Ogółem =100	3 101 183	1 293 240	842 179	965 764
1.	Przemysł	2,0	0,1	3,6	3,3
2.	Budownictwo	47,6	56,2	45,0	38,4
3.	Obsługa nieruchomości i firm	1,6	2,3	1,6	0,6
4.	Administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	17,3	10,9	11,7	30,7
5.	Edukacja	15,6	19,0	14,3	12,3
6.	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1,0	0,7	1,4	1,0
7.	Działalność usługowa komunalna i społeczna, pozostałe	14,3	10,8	21,3	12,9

Źródło: *Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy*. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne. Stan na 31 XII.

Sektor prywatny w regionie reprezentował tę wartość w 62,3%, a w przedsiębiorstwach w 70% w 2007 r.

W strukturze – największa wartość w regionie przypadała na przemysł, bo ok. 28%, chociaż w 2000 r. była wyższa (33,4%); udział przetwórstwa przemysłowego wynosił coraz mniej, bo 21,2% w 2000 r., a 17,3% w 2007 r.

Drugie miejsce zajmuje obsługa nieruchomości i firm z udziałem ok. 24–26%, a na trzecim transport i łączność.

W przedsiębiorstwach udział wartości brutto środków trwałych również był największy w przemyśle, ale z tendencją spadkową od 57% do 51,3% w latach 2000–2007. Podobnie w obsłudze nieruchomości i obsłudze firm od 13,5% do 11,8%. Natomiast dynamicznie wzrastał udział handlu i napraw od 8,7% do blisko 16%, w transporcie i łączności udział ten zmniejszył się z 9,5% do 7,1% w tych samych latach.

Wartość brutto środków trwałych według najważniejszych sekcji w podregionach Małopolski w 2007 r. ilustruje tablica 9.

Największy udział w regionie reprezentuje m. Kraków (51%), a następnie podregion krakowsko-tarnowski (32,5%) i nowosądecki (16,5%) w 2007 r.

Według sekcji: 51,3% przypadało na przemysł (w tym przetwórstwo blisko 33%), najwięcej w podregionie krakowsko-tarnowskim, bo 71%, w tym przetwór-

Tabela 8

Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w Małopolsce według sektorów w latach 2000–2007 (bieżące ceny ewidencyjne, w mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Region				Przedsiębiorstwa					
		2000 r.	2005 r.	2007 r.	w tym sektory		2000 r.	2005 r.	2007 r.	w tym sektory	
					publiczny	prywatny				publiczny	prywatny
	Ogółem, w tym:	100 925,8	131 041,2	148 583,0	55 949,3	92 623,7	55 984,4	67 484,0	75 515,3	22 523,0	52 992,3
1.	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	5,8	4,5	4,2	10,0	0,6	0,7	0,6	0,6	1,5	–
2.	Przemysł, w tym – przetwórstwo	33,4	28,0	28,1	25,3	29,8	57,0	50,4	51,3	57,9	48,6
3.	Budownictwo	21,2	16,9	17,3	5,3	24,6	37,2	31,3	32,7	13,2	40,9
4.	Handel i naprawy	2,0	2,7	3,2	5,1	2,1	2,8	1,7	1,9	0,7	2,5
5.	Hotele i restauracje	5,8	8,3	9,4	1,4	14,3	8,7	13,3	15,9	3,6	21,1
6.	Transport i łączność	0,8	1,5	1,6	0,6	2,2	1,1	2,2	2,5	1,1	3,0
7.	Posrednictwo finansowe	15,5	13,0	12,4	24,8	4,9	9,5	7,9	7,1	8,1	6,6
8.	Obsługa nieruchomości i firm	1,5	2,2	1,3	0,4	1,9	2,3	3,9	2,4	1,0	3,0
9.	Administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	23,8	26,0	25,6	7,4	36,5	13,5	14,2	11,8	7,9	13,5
10.	Edukacja	2,8	3,9	4,2	10,8	6,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11.	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2,9	4,1	4,4	11,2	0,3	0,0	0,2	0,2	0,1	0,4
12.	Działalność usługowa i pozostałe	2,2	2,3	2,4	5,2	0,6	2,9	3,3	3,5	10,8	0,5
13.	Inne	2,3	2,9	3,2	6,7	1,1	1,5	2,3	2,8	7,3	0,8
		1,2	0,6	–	1,1	0,8	–	–	–	–	–

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne.

Tablica 9

Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach według wybranych sekcji w Małopolsce w 2007 roku (bieżące ceny ewidencyjne, w mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Razem	W tym podregiony		
			m. Kraków	krak.-tarn.	nowosądec.
	Ogółem, w tym:	75 515,3	38 590,1	24 560,4	12 364,7
1.	Przemysł, w tym: przemysł przetwórczy	51,3 32,7	37,6 22,4	71,0 45,2	55,2 39,6
2.	Budownictwo	1,9	1,7	1,9	2,7
3.	Handel i naprawy	15,9	22,3	8,8	9,8
4.	Transport i łączność	7,1	8,9	4,5	6,3
5.	Pośrednictwo finansowe	2,4	4,3	0,3	0,7
6.	Obsługa nieruchomości i firm	11,8	16,3	6,5	8,3
7.	Pozostałe	9,6	8,9	7,0	17,0

Źródło: *Województwo Małopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy*. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie i obliczenia własne.

stwo przemysłowe 45,2%. Drugie miejsce zajmuje sekcja: handel i naprawy 15,9%, w tym najwięcej m. Kraków (22,3%). Trzecią pozycję zajmuje obsługa nieruchomości i firm 11,8%, skupiona najszerzej w podregionie m. Kraków.

Wartość brutto środków trwałych według obiektów oraz stopień ich zużycia w Małopolsce w latach 2000–2007 przedstawia tablica 10.

Ogólna wartość wzrastała w przyjętych latach ponad dwukrotnie, w tym budynki i budowle o 221%, maszyny i urządzenia o 197% i środki transportu o 168%.

Własność jednostek samorządowych wynosiła ogółem 68%, w tym budynki i budowle 90%, maszyny i urządzenia 38%, środków transportu zmniejszył się o 59% w 2007 r.

W strukturze wartości brutto środków trwałych ogółem według sekcji, największa część przypadała na edukację 23%, budownictwo 17,7% i działalność usługową 13,3%.

Według obiektów najwyższy udział w wartości sekcji edukacja przypadał na maszyny i urządzenia 39,3%, następnie w administracji publicznej, obronie narodowej i obowiązkowych ubezpieczeniach 25,7% w jednostkach samorządowych w 2007 r. Budynki i budowle w edukacji stanowią 23% wartości, w budownictwie 17,7%, a w administracji – 14,7%.

Stopień zużycia środków trwałych w jednostkach samorządowych ogółem w Małopolsce kształtował się na poziomie ok. 35% w przyjętych latach. Najwięcej, bo 52,3% w sekcji hotele i restauracje, ochronie zdrowia ok. 40% i administracji 39,3%. Najniższe w sekcji budownictwo 20,3%, oraz transporcie i łączności 23,6% w 2007 r.

Tablica 10
Wartość brutto środków trwałych i stopień zmian w jednostkach samorządowych i zakładach budżetowych według sekcji w Małopolsce w latach 2000–2007 (ceny brutto ewidencyjne, w mln zł i w %)

Lp.	Wyszczególnienie	Wartość brutto				Stopień zużycia			
		Ogółem w mln zł	w tym			Ogółem %	w tym		
			budynki i budowle	maszyny i urządzenia	środki transportu		budynki i budowle	maszyny i urządzenia	środki transportu
	Ogółem: 2000 r.	10 432,4	8724,8	1405,0	286,3	35,2	29,9	62,2	61,8
	2005 r.	18 429,5	15 700,0	2258,7	435,0	32,2	25,0	76,2	65,4
	2007 r.	22 602,7	19 314,3	2767,7	482,4	34,5	27,4	78,1	69,4
	w tym:								
	– własność państwowa	7223,3	5203,4	1722,7	284,4	40,4	25,7	79,7	70,9
	– jednostki samorządu terytorialnego w tym=100	15 379,4	14 110,9	1045,0	198,0	31,8	28,0	75,4	67,2
1.	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	0,5	0,5	0,2	0,5	31,1	27,3	61,2	75,5
2.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i wodę	7,4	7,7	3,9	4,7	33,8	32,3	64,0	75,1
3.	Budownictwo	17,7	18,7	5,3	5,9	20,3	19,5	49,9	61,9
4.	Hotele i restauracje	0,2	0,2	0,3	0,2	52,3	47,4	85,7	69,1
5.	Transport i łączność	10,9	11,6	1,3	9,6	23,6	22,6	60,3	80,1
6.	Obsługa nieruchomości i firm	8,3	8,8	2,3	5,0	39,1	38,2	70,1	76,6
7.	Administracja publiczna i obowiązków ubezpieczenia	15,9	14,7	25,7	51,4	39,3	34,2	70,1	61,3
8.	Edukacja	23,0	22,1	39,3	6,0	37,1	30,3	87,4	85,1
9.	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2,8	2,4	8,6	6,8	39,9	28,5	79,4	60,1
10.	Działalność usługowa i społeczna, pozostałe.	13,3	13,3	13,1	9,9	27,7	24,6	63,9	73,9
11.	Inne	–	–	–	–	–	–	–	–

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego. 2008. Urząd Statystyczny w Krakowie.

Zużycie według obiektów w tym samym ujęciu sekcji dla obiektów: (1) największe dotyczy hoteli i restauracji 47,4% oraz obsługi nieruchomości i firm 38,2%. Dla obiektów (2) odpowiednio edukacja 87,4%, hotele i restauracje 85,7%, ochrona zdrowia i pomoc społeczna 79,4%, obsługa nieruchomości i firm oraz administracja 80%. Dla obiektów (3) są to: w edukacji 85%, transporcie i łączności 80%, obsłudze nieruchomości i firm 76,6%.

Przedstawione wyżej informacje GUS o stopniu zużycia środków trwałych w Małopolsce wskazują na dużą skalę zadań odtworzeniowych majątku trwałego w tym regionie, szczególnie w obrębie obiektów dotyczących wyposażenia w maszyny, urządzenia i narzędzia.

8. Zakończenie

Z podziałem administracyjno-terytorialnym przyjętym z dniem 1 I 1999 r. i rozwojem samorządności terytorialnej w Polsce, wyodrębnionych zostało 16 województw, w tym region Małopolski.

W nowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej po 1989 r., a szczególnie z przejściem do XXI wieku i wejściem Polski do Unii Europejskiej, wzrosła ranga i znaczenie polityki przestrzenno-regionalnej w rozwoju województw, zwłaszcza w znaczeniu intraregionalnym. W sensie teoretycznym i praktycznym polityka regionalna w Unii Europejskiej i w Polsce stanęła przed zasadniczym dylematem, tj. niwelowania różnic rozwojowych między regionami, czy też raczej wspierania działań proefektywnościowych i konkurencyjnych w bardziej rozwiniętych. Z dotychczasowych doświadczeń Polski, a wcześniej krajów UE wynika, że jednak wiodącym trendem w tym zakresie było wyrównywanie i zmniejszanie dysproporcji rozwojowych. Nie oznaczało to zarazem pomniejszania znaczenia działań proefektywnościowych.

Region Małopolski o dużych walorach środowiskowych, wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, należy do średnio rozwiniętych w kraju. W rozwoju, patrząc z perspektywy lat 2007–2013, coraz większe znaczenie odgrywa kapitał ludzki, informatyka, innowacje, gospodarka oparta na wiedzy (32 uczelnie wyższe).

W okresie stowarzyszeniowym, a obecnie z pełnym członkostwem Polski w UE, Małopolska korzystała w rozwoju z silnego wsparcia finansowania unijnego i krajowego. Wdrażając przyjęte działania programowe, planistyczne i projektowe (strategie, programy operacyjne, kontrakty) region uzyskuje znaczący udział w wytworzeniu PKB, dzięki wysokiej dynamice, zwłaszcza w przemyśle i budownictwie, oraz usługach. Szczególne miejsce w tych przemianach przypada na podregion m. Kraków.

Ten dynamiczny rozwój nie byłby możliwy bez ogromnego zaangażowania nakładów inwestycyjnych. Nie bez powodu inwestycje uważa się za czynnik strategiczny rozwoju, dzięki pomnażaniu środków trwałych w gospodarce.

W regionie Małopolski poziom tych nakładów wzrastał w tempie 161,4% (z udziałem sektora prywatnego w 67,3%) i udziałem przedsiębiorstw w 135% w latach 2000–2007. Największy udział przypadła na przemysł (w tym przetwórstwo), budownictwo, oraz obsługę nieruchomości i firm. Tendencje wzrostowe nakładów inwestycyjnych w większości statystycznie wyodrębnionych sekcji, oprócz przedsiębiorstw, dotyczył także państwowych i samorządowych jednostek i zakładów budżetowych – w największym stopniu z przeznaczeniem środków finansowych na budynki i budowle (2007 r.), zwłaszcza w sekcjach: administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Najwyższy stopień partycypacji w nakładach odnosił się każdorazowo do podregionu m. Kraków., a następnie krakowsko-tarnowskiego i nowosądeckiego.

Środki trwałe w Małopolsce, wyrażone wartością brutto, wzrastały w tempie 147% w przyjętych latach, przy czym dla przedsiębiorstw wskaźnik ten wyniósł 135%. Analogiczne wartości w sektorze prywatnym stanowią 62,3% i 70% w 2007 r.

W strukturze ogółem największy udział wartościowy na środki trwałe przypada na przemysł, w tym przetwórstwo przemysłowe, pośrednictwo finansowe, oraz handel i naprawy. Podobnie sytuacja przedstawia się dla przedsiębiorstw poszczególnych podregionów.

Wartość brutto środków trwałych, według obiektów wzrastała w przyjętych latach ponad dwukrotnie, w tym budynki i budowle o 221%, maszyny i urządzenia o 197% i środki transportu o 168%. Własność samorządowa stanowiła 68%, w tym budynki i budowle ok. 90%. W strukturze wartościowej tych jednostek największa część przypada na sekcję edukacji, budownictwo i działalność usługową.

Stopień zużycia środków trwałych w jednostkach samorządowych jest silnie zróżnicowany. Największy w sekcjach: hotele i restauracje, ochrona zdrowia i administracja. Natomiast najmniejszy w budownictwie, oraz transporcie i łączności. W obrębie obiektów, największy stopień zużycia cechuje budynki i budowle hotelowe i gastronomiczne, oraz w obsłudze nieruchomości i firm.

Bibliografia

- Basiński 2007. *Koncepcje rozwoju struktury przestrzennej w Polsce. Polaryzacja czy równoważenie*. „Przegląd Geograficzny” nr 79/1.
- Blaug M. 1994. *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 83-01-10542-9.
- Broil R. 2006. *Czynniki rozwoju regionalnego*. Wrocław: Akademia Ekonomiczna.
- Heller J. 2000. *Metody regionalnego i lokalnego kształtowania obszarów wiejskich*. „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” nr 1.
- Kosiędowski W. 2005. *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*. Toruń: TNOiK Dom Organizatora. ISBN 83-7285-240-5.
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 [MRPO]. 2007. Kraków: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

- Nasiłowski M. 2005. *System rynkowy. Podstawy mikro- i makroekonomii*. Warszawa: Wyd. Key Text. ISBN 83-87251-78-X.
- Pietrzyk I. 2001. *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 83-01-13240-X.
- Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego*. 2008. Kraków: Urząd Statystyczny. ISSN 1640-002X.
- Siekierski J. 2002. *Rolnictwo i wieś polska wobec współczesnych wyzwań rozwojowych i integracyjnych*. Tarnów: Wydawnictwo MWSE. ISBN 83-917312-0-0.
- Siekierski J. 2004. *Nowe aspekty planowania polityki przestrzenno-regionalnej*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski.
- Siekierski J. 2008. *Ład przestrzenny i lokalizacji teorii ekonomii a konkurencyjność regionów*. *Roczniki Naukowe*. T. 10, z. 2. Warszawa – Lublin: Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- Strategia rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013*. 2006 Kraków: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. ISBN 83-923833-0-3.
- Waldziński D. 2005. *Polityka regionalna w Polsce w procesie przemian kulturowo-cywilizacyjnych*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. ISBN 83-72990-386-6.
- Wielka Encyklopedia Narodowa*. 2004. T. 21, hasło: polityka gospodarcza. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 83-01-14115-8.
- Województwo Małopolskie, Podregiony. Powiaty. Gminy*. 2008. Kraków: Urząd Statystyczny. ISSN 1732-6923.
- Zalewski A. (red.). 2005. *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*. Warszawa: Wyd. SGH. ISBN 83-7378-129-3.

Regional Development Policy in the Malopolska Region in 2000–2007

Abstract: The article addresses some important theoretical issues of regional economic development. Problems of application resulting from the regional development of the Malopolska region referred to programming, planning, designing and financing of transformations on the terms of Poland's integration into the European Union.

In the next part of the article, analysis of such units as Gross Domestic Product, investment outlays, kind of objects and gross value of fixed assets have been conducted for sectors in the years 2000–2007.

The final part of the paper presents conclusions concerning results of the economic development obtained by the Malopolska Region.

Key words: Region, Malopolska, economic development, strategy, GDP, investment outlays, gross value of fixed assets
